

**LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS**

**ĮSAKYMAS
DĖL SAVIVALDYBIŲ VIEŠŲJŲ BIBLIOTEKŲ IR MOKYKLŲ (IŠSKYRUS
AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS) BIBLIOTEKŲ PASLAUGŲ INTEGRAVIMO
MODELIŲ PATVIRTINIMO**

2018 m. spalio 9 d. Nr. ĮV-726/D-809
Vilnius

Įgyvendindamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, II prioriteto 2.3.8 darbo „Sumanių vadybos ir aplinkos modernizavimo sprendimų įdiegimas, siekiant didinti valstybinių kultūros įstaigų paslaugų kokybę, atskaitomybę visuomenei, supaprastinti administravimą ir apskaitą“ 7 veiksmą „Kultūros ir švietimo, mokslo ir studijų, savivaldybių bibliotekų, paslaugų integravimo modelio sukūrimas“:

1. T v i r t i n a m e Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) bibliotekų paslaugų integravimo modelius (pridedama).

2. R e k o m e n d u o j a m e savivaldybėms, nevalstybinių mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, juridinio asmens dalyviams (savininkams), mokykloms, vykdančioms bendrojo ugdymo programas, organizuojant bibliotekos veiklą vadovautis šio įsakymo 1 punktu patvirtintais Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) bibliotekų paslaugų integravimo modeliais.

Kultūros ministrė

Liana Ruokytė-Jonsson

Švietimo ir mokslo ministrė

Jurgita Petrauskienė

SUDERINTA

Lietuvos savivaldybių asociacijos

2018 m. rugsėjo 28 d. raštu Nr. (13)-SD-573

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro

2018 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. IV-726/D-809

SAVIVALDYBIŲ VIEŠŲJŲ BIBLIOTEKŲ IR MOKYKLŲ (IŠSKYRUS AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS) BIBLIOTEKŲ PASLAUGŲ INTEGRAVIMO MODELIAI

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) bibliotekų paslaugų integravimo modeliai (toliau – Modelis) parengti vadovaujantis Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“ (toliau – Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“), nuostatomis, Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymu, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. ISAK-43 „Dėl Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijos patvirtinimo“, Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 „Dėl Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“, Geros mokyklos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308 „Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo“ (toliau – Geros mokyklos koncepcija), Bibliotekų plėtros strateginėmis kryptimis 2016–2022 metams, patvirtintomis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. IV-344 „Dėl Bibliotekų plėtros strateginių kryptių 2016–2022 metams patvirtinimo“ (toliau – Bibliotekų plėtros strateginės kryptys 2016–2022 metams).

2. Modeliuose vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatyme, Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme.

II SKYRIUS ESAMOS PADĖTIES ANALIZĖ

3. Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje įteisinta nuostata, kad valstybinėje ar savivaldybės mokykloje turi veikti mokyklos biblioteka arba mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija privalo užtikrinti jos veiklos vykdymą.

4. Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad mokyklos biblioteka yra mokyklos struktūrinis padalinys, aptarnaujantis mokyklos bendruomenę.

5. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad mokyklos biblioteka yra informacinė erdvė, suteikianti galimybes asmeniui nuolat savarankiškai mokytis.

6. Bendrojo ugdymo mokyklų bibliotekų funkcijos reglamentuotos Bendrojo lavinimo mokyklos bendruosiuose nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1998 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. 173 ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro 1998 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. 57 „Dėl Bendrųjų nuostatų: Bendrojo lavinimo mokyklos biblioteka patvirtinimo“.

7. Geros mokyklos koncepcijoje įvardinami mokyklos misijos įgyvendinimą lemiantys veiklos veiksniai: ugdymo ir ugdymosi aplinka, ugdymas (mokymas), mokyklos darbuotojai, mokyklos bendruomenė ir jos mokymasis, lyderystė ir vadyba. Ypatingai pabrėžiamas atviros ugdymo (si) aplinkos aspektas – nuo tradicinių klasių erdvių pereinama prie „klasių be sienų“, t. y. kiekvienam mokiniui sudaroma galimybė patirti įvairius mokymosi būdus ir formas, išbandyti įvairių rūšių užduotis ir kuo įvairesnes veiklas įvairiuose kontekstuose (mokykloje, bibliotekose, gamtoje ir kt.).

8. Bibliotekų plėtros strateginių kryptių 2016–2021 metams vienas iš pagrindinių šalies bibliotekų sistemai keliamų uždavinių – didinti teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų įvairovę, prieinamumą ir kokybę bei efektyvinti mokymą (si) integruojant bibliotekų išteklius bei paslaugas į formaliojo švietimo procesus ir priemones.

9. Šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas neriboja mokyklų ir viešųjų bibliotekų paslaugų integravimo galimybių. Pagal Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo 10 straipsnio 9 dalį savivaldybės tarybos sprendimu viešoji biblioteka gali aptarnauti bendrojo ugdymo mokyklą. To paties straipsnio 10 dalis nustato, kad savivaldybės viešoji biblioteka savo veiklos nuostatų nustatyta tvarka teikia metodinę pagalbą savivaldybės teritorijoje esančioms bibliotekoms.

10. Savivaldybėse veikiančių viešųjų ir mokyklų bibliotekų paslaugų integravimas (jungimas) pradėtas dar 1990 metais. Šį procesą paskatino 1990 m. vasario 12 d. priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos pagrindų įstatymas bei Kultūros ir Švietimo ministerijų sujungimas į vieną Kultūros ir švietimo ministeriją.

11. 2017 metų statistikos duomenimis, šalyje veikė 969 bendrojo ugdymo mokyklų bibliotekos ir 60 savivaldybių viešųjų bibliotekų, turinčių 1 187 filialus. Iš jų – 62 filialai vykdė mokyklų bibliotekų funkcijas: lyginant su 2001 metais, sujungtų viešųjų ir mokyklų bibliotekų skaičius sumažėjo apie 72 procentus (2001 m. veikė 220 bibliotekų). Darytina prielaida, kad tai susiję su bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarka savivaldybėse, teisinio reguliavimo spragomis ir nuostatomis, ribojančiomis sektorių tarpusavio sąveiką.

12. Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ bendrajame plane konstatuojama, kad mokyklos plotas, tenkantis vienam mokiniui visuose regionuose, santykinai didėja. Tai susiję su mokinių skaičiaus mažėjimu. Didžiausias augimas fiksuojamas kaimo vietovėse ($\leq 22,8\text{--}34,5\text{ m}^2$ vienam mokiniui), didžiausiuose miestuose infrastruktūra yra linkusi prisitaikyti prie kintančio gyventojų skaičiaus ir auga lėčiau ($\leq 14,0\text{--}17,8\text{ m}^2$ vienam mokiniui). Mokinių skaičius miestuose mažėja lėčiau nei kaimuose. Tokia situacija skatina diegti įvairias infrastruktūros optimizacijos ir dalijimosi ekonomikos priemones, užtikrinančias lėšų taupymą ir kokybiškų paslaugų teikimą mokyklos bendruomenei.

13. IFLA / UNESCO Mokyklų bibliotekų manifeste akcentuojama, kad mokyklos biblioteka teikia informaciją ir idėjas, kurios yra esminės sėkmingai veiklai šiandienos informacijos ir žinių visuomenėje. Mokyklos biblioteka – neatskiriama mokymo proceso dalis ir teikia mokymosi paslaugas, knygas ir išteklius, kurie įgalina visus mokyklos bendruomenės narius kritiškai mąstyti ir efektyviai naudotis informacija visų tipų laikmenose ir įvairiais formatais.

14. Užsienio šalyse mokyklų bibliotekų funkcijos ir veiklos modeliai yra labai skirtingi ir priklauso nuo kultūros, švietimo ir mokslo sistemos, istoriškai susiformavusio mokyklų bibliotekų tinklo, mokyklų struktūros ir pan. Bendra yra tai, kad bibliotekos darbuotojai neakcentuoja formaliosios savo funkcijos (išduoti knygą), o formuluoja kompleksinius tikslus: ugdyti mokyklos bendruomenės informacinio raštingumo gebėjimus, skatinti mokymąsi, vykdyti veiklas, skatinančias skaitymą ir savišvietą, kultūrinį ir socialinį sąmoningumą.

III SKYRIUS

BIBLIOTEKŲ PASLAUGŲ PASKIRTIS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR ORGANIZAVIMO PRINCIPAI

15. Bibliotekų paslaugų paskirtis – būti atviru informacijos išteklių ir mokymosi centru, teikiančiu mokyklos bendruomenei būtinas pagalbos mokymui (si) ir ugdymo procesui organizuoti paslaugas.

16. Bibliotekų paslaugų tikslas – biblioteka teikia informaciją ir žinias, kurios yra esminės šiandienos informacijos ir žinių visuomenėje.

17. Bibliotekų paslaugų teikimo uždaviniai: teikti švietimo informacinės pagalbos paslaugas, organizuoti veiklas, skatinančias skaitymą, savišvietą, kultūrinį ir socialinį sąmoningumą, ugdyti bendrąsias kompetencijas, medijų ir informacinį raštingumą.

18. Bibliotekos veikla organizuojama vadovaujantis šiais principais:

18.1. orientavimosi į bendruomenės poreikius – bibliotekos paslaugos, veiklos bei darbo metodai orientuojami į bendruomenės įvairių grupių poreikius. Užtikrinamas bibliotekos ir vietos bendruomenės atstovų dalyvavimas priimant sprendimus dėl bibliotekos paslaugų organizavimo ir vertinant veiklos rezultatus;

18.2. papildomumo – teikiamomis paslaugomis bibliotekos nedubliuoja kitų toje pačioje vietovėje veikiančių įstaigų ar organizacijų veiklos, o siekia papildyti paslaugų įvairovę tam, kad būtų veiksmingiau naudojami turimi ištekliai;

18.3. prieinamumo – paslaugų prieinamumas užtikrinamas paslaugų suteikimo, patalpų įrengimo ir jų lankstaus panaudojimo, darbo laiko aspektais;

18.4. tikslingumo / kryptingumo – biblioteka įsivertina ir tikslingai planuoja savo veiklas.

IV SKYRIUS

BIBLIOTEKOS PASLAUGŲ ORGANIZAVIMO MODELIAI

19. Atsižvelgiant į situacijos analizę ir sėkmingai taikomos praktikos pavyzdžius, išskirti trys rekomenduojami bibliotekos paslaugų organizavimo modeliai ir įvertinti kiekvieno iš jų privalumai ir trūkumai.

20. Rekomenduojamų bibliotekos paslaugų organizavimo modelių bendrieji bruožai:

20.1. mokyklos bibliotekos aplinka dinamiška, atvira ir funkcionali, skatinanti mokyklos bendruomenės mokymąsi, kritinį mąstymą ir kūrybiškumą. Bibliotekos erdvės (patalpos) lengvai pasiekiamos iš visų mokymosi zonų. Sukurtos lengvai pertvarkomos erdvės dokumentų fondams, mokymuisi, individualiam ir grupiniam darbui. Reikalavimai aplinkai nustatyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368 „Dėl Švietimo aprūpinimo standartų patvirtinimo“;

20.2. tradicinių ir elektroninių dokumentų fondas turi būti tvarkomas, prižiūrimas, komplektuojamas, atliekama antrinė atranka ir dokumentai pateikiami panaudai remiantis geriausia bibliotekininkystės praktika ir taikant šiuolaikinius fondų organizavimo principus. Fondo pagrindą (ne mažiau kaip 80 proc.) sudaro ugdymo procesui reikalinga literatūra (programinė, informacinė, mokslo populiarioji, vaikų, jaunimo, klasikinė, metodinė literatūra, kultūros švietėjiški ir mokslo populiarinimo periodiniai leidiniai). Biblioteka užtikrina prieigą prie elektroninių informacijos išteklių (specialiųjų informacinių bei viso teksto duomenų bazių, atvirųjų mokymosi išteklių, mokomosios kompiuterinės programinės įrangos paketų). Bibliotekos fonde turėtų būti įvairių rūšių dokumentų: knygų ir serialinių leidinių, kartografinių, vaizdinių, garsinių regimųjų, trimačių ir kt.

20.3. bendradarbiauja su kitomis bibliotekomis;

20.4. apskričių viešosios bibliotekos teikia nustatytoje teritorijoje veikiančių mokyklų bibliotekų veiklos tyrimo, metodinės pagalbos, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo, tarpbibliotekinio skolinimo paslaugas.

21. Bibliotekų paslaugų organizavimo modeliai:

21.1. mokyklos biblioteka veikia kaip struktūrinis mokyklos padalinys arba suformuota kaip kito mokyklos padalinio dalis (Modelis M1) (1 priedas);

21.2. mokyklos bibliotekos funkcijas vykdo savivaldybės viešoji biblioteka (Modelis M2) – jungtinės veiklos (asociacijos) sutarties tarp dviejų institucijų rezultatas, visiškai integruota institucija, veikianti viename pastate ir teikianti paslaugas mokyklai bei platesnes bibliotekos paslaugas bendruomenei (Modelis M2) (2 priedas);

21.3. jungtinė biblioteka, kai viešoji ir mokyklos bibliotekos veikia kartu, vadovaudamosi pasidalintosios lyderystės principais – jungtinės veiklos sutarties tarp dviejų institucijų rezultatas, kuris suteikia mokyklos ir bendruomenės vartotojų grupėms vienodą prieigą prie išteklių, paslaugų ir patalpų (Modelis M3) (3 priedas).

22. Rekomendacijos dėl M2 ir M3 modelių įgyvendinimo:

22.1. gali būti taikomi kaimo gyvenamųjų vietovių pradinės / pagrindinės mokyklos, mokyklos-daugiafunkcio centro ar universalaus daugiafunkcio centro bibliotekos paslaugoms organizuoti;

22.2. bibliotekos patalpos įrengiamos pradinės / pagrindinės mokyklos pastato pirmajame aukšte su atskirais įėjimais mokyklos ir vietos bendruomenės nariams (M2 įgyvendinimo atveju patalpos viešajai bibliotekai perduodamos patikėjimo teise);

22.3. bibliotekos paslaugoms organizuoti ir vykdyti gali būti skiriama 1,5–2 pareigybės. Pareigybei keliamus kvalifikacinius reikalavimus bendru susitarimu nustato ir kandidatų atitiktį vertina viešosios ir mokyklos bibliotekų vadovai;

22.4. viešosios bibliotekos informacijos išteklių fondai ar jų dalis gali būti sujungti su mokyklos bibliotekos fondais;

22.5. biblioteka dirba 6 dienas per savaitę (pirmadieniais–šeštadieniais);

22.6. turtinių, intelektinių, darbinių išteklių kooperavimas, įsipareigojimai naudojant kooperuotus išteklius bendram tikslui pasiekti nustatomi jungtinės veiklos sutartimi.

23. Tos pačios savivaldybės teritorijos vietovėse gali būti taikomi skirtingi modeliai, įvertinus gyventojų pasiskirstymą, demografinės struktūros ir jos kaitos tendencijas, mokyklų ir viešųjų bibliotekų teritorinių padalinių išsidėstymą savivaldybės teritorijoje, bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos bendruosius planus, vietos bendruomenės poreikius, tiesiogines ir netiesiogines ekonomines sąnaudas bei naudą.

24. Nepriklausomai nuo to, koks veiklos modelis pasirenkamas, biblioteka turi teikti mokyklai reikalingas paslaugas, o į sprendimų priėmimą dėl taikytino paslaugų organizavimo modelio rekomenduojama įtraukti vietos bendruomenę.

Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir
mokyklų (išskyrus aukštąsias
mokyklas) bibliotekų paslaugų
integravimo modelių
1 priedas

**MOKYKLOS BIBLIOTEKA – MOKYKLOS STRUKTŪRINIS PADALINYS
ARBA KITO MOKYKLOS STRUKTŪRINIO PADALINIO DALIS (MODELIS
M1)**

Modelio privalumai	Modelio trūkumai
1. Pavaldumas ir atskaitomybė už veiklos rezultatus vienam vadovui ir visai mokyklos bendruomenei; 2. tikslingai telkiama mokyklos bendruomenė kokybiškam ugdymui ir ugdymosi sąlygoms sudaryti; 3. informacijos išteklių fondas formuojamas tikslingai pagal mokyklos ugdymo turinio kūrimo ir įgyvendinimo poreikius; 4. bibliotekos fondo turinys struktūruotas pagal ugdymo programas, užtikrinantis konkrečių šaltinių ir priemonių įsigijimą; 5. daugiau galimybių užtikrinti kokybiškas švietimo informacinės pagalbos paslaugas ugdymo procesui organizuoti, edukacinėms erdvėms kurti.	1. Neefektyvus skirtingų informacijos išteklių fondo apskaitos sistemų naudojimas; 2. nepakankama informacijos išteklių fondo turinio ir formų įvairovė; 3. nėra galimybės biblioteka naudotis ne mokyklos darbo metu.

Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir
mokyklų (išskyrus aukštąsias
mokyklas) bibliotekų paslaugų
integravimo modelių
2 priedas

**MOKYKLOS BIBLIOTEKOS FUNKCIJAS VYKDO SAVIVALDYBĖS VIEŠOJI
BIBLIOTEKA (MODELIS M2)**

Modelio privalumai	Modelio trūkumai
1. Formuojamas optimalus tarpžinybinis bibliotekų tinklas; 2. optimizuotas finansinių ir kitų išteklių naudojimas; 3. aukštesnė informacijos išteklių fondo kokybė ir įvairesnis jo turinys; 4. tenkinami ir mokyklos, ir vietos bendruomenės poreikiai; 5. ilgesnis darbo laikas, darbas savaitgaliais, vasaros metu; 6. naudojama vieninga šalies viešųjų bibliotekų informacinė sistema; 7. tikėtinas efektyvesnis finansinių, materialųjų ir žmogiškųjų išteklių naudojimas.	1. Atskaitomybė už veiklos rezultatus dviem vadovams; 2. viešosios bibliotekos darbuotojų turima kvalifikacija ir kompetencijos gali neatitikti mokyklos bendruomenės poreikių; 3. formuojant fondą gali būti sudėtinga rasti balansą tarp mokyklos ir vietos bendruomenės informacinių poreikių; 4. galimas psichologinis barjeras suaugusiems vartotojams lankytis mokykloje veikiančioje bibliotekoje.

Savivaldybių viešųjų bibliotekų ir
mokyklų (išskyrus aukštąsias
mokyklas) bibliotekų paslaugų
integravimo modelių
3 priedas

**JUNGTINĖ BIBLIOTEKA, KAI VIEŠOJI IR MOKYKLOS BIBLIOTEKOS
VEIKIA KARTU, VADOVAUDAMOSI PASIDALINTOSIOS LYDERYSTĖS PRINCIP AIS
(MODELIS M3)**

Modelio privalumai	Modelio trūkumai
1. Optimizuotas finansinių ir kitų išteklių naudojimas; 2. jungtiniai ištekliai (dokumentų fondas, kompiuteriai, internetas) suteikia galimybę kokybiškiau tenkinti vartotojų informacijos poreikius; 3. derinamos skirtingų sričių darbuotojų turimos kompetencijos; 4. koordinuojami informacijos išteklių fondo formavimo procesai; 5. sutelktas paslaugų teikimas racionaliai naudojant išteklius; 6. ilgesnis darbo laikas, darbas savaitgaliais, vasaros metu; 7. tikėtinas efektyvesnis finansinių, materialųjų ir žmogiškųjų išteklių naudojimas.	1. Veiklos planavimas ir atskaitomybė dviem vadovams; 2. atskira turto ir informacijos išteklių apskaita; 3. dubliuojami veiklos statistiniai rodikliai; 4. reorganizavus, likvidavus mokyklą, gali būti reikalingi nauji sprendimai dėl racionalaus patalpų panaudojimo; 5. galimas psichologinis barjeras suaugusiems bibliotekos vartotojams lankytis mokykloje veikiančioje jungtinėje bibliotekoje.